

Đề bài

Phân tích sức sống tiềm tàng của nhân vật Mị (Vợ chồng A Phủ – Tô Hoài) thể hiện trong cảnh ngộ từ khi cô bị bắt làm con dâu gạt nợ cho nhà thống lí Pá Tra đến khi trốn khỏi Hồng Ngài.

Bài làm

Theo Tô Hoài “*Nhân vật là trụ cột của sáng tác, phải chuẩn bị nhân vật trước tiên*”. Từ quan điểm ấy, Tô Hoài đã xây dựng được một số nhân vật để lại ấn tượng thâm mĩ trong lòng người đọc. Mị trong *Vợ chồng A Phủ* của Tô Hoài đến với chúng ta đầu tiên trong cái dáng “*lùi lũi như một con rùa nuôi trong xó cửa*”, suốt ngày làm lụng, “*lúc nào cũng cúi mặt, mặt buồn rười rượi*”. Tưởng đâu như sức sống đã lụi tàn trong tâm hồn cô gái. Nhưng không, từ tận đáy sâu tâm hồn căm lạng ấy vẫn le lói những tia lửa sống chỉ chờ dịp mà bùng lên mạnh mẽ.

Cuộc đời của Mị được tính từ khi cô về làm dâu nhà thống lí Pá Tra. Thường thì, khi con gái lấy chồng giàu thì sướng, nhàn hạ. Nhưng đây, Mị chỉ lùi lũi một mình, căm lạng. Xưa kia Mị cũng đã có một thời con gái hạnh phúc (dù trong đói nghèo). Những đêm tình mùa xuân, con trai đến thổi sáo đứng “*chật cả chân vách đầu buồng Mị*”. Và Mị đã có một tình yêu, có hiệu gỗ vách hẹn hò. Tâm hồn cô gái xinh đẹp và tài hoa ấy luôn luôn mở rộng để đón nhận mọi hương hoa của cuộc đời. Nhưng rồi tất cả đều chấm dứt trong cái đêm Mị bị bắt cóc về nhà thống lí Pá Tra. “*Sáng hôm sau, Mị mới biết mình đang ngồi trong nhà thống lí Pá Tra. Họ nhốt Mị vào buồng. Ngoài vách kia, tiếng nhạc sinh tiền cùng ma đương rập rờn nháy múa*”. Mị bị bắt cóc để rồi trở thành con dâu thống lí là trả cho cái nợ hôn nhân từ đời cha mẹ Mị.

Những ngày đầu làm dâu nhà thống lí, thấm thía nỗi đau của một cuộc đời bị cướp đoạt “*đêm nào Mị cũng khóc*”. Đúng là về làm dâu gạt nợ, Mị bị cha con thống lí đối xử không khác gì con vật. Suốt ngày Mị chỉ “*ngồi quay sợi gai, cạnh tảng đá, trước cửa tàu ngựa, gương mặt cô lúc nào cũng cúi xuống, mặt buồn rười rượi*”. Cuộc đời cô cột chặt vào những công việc nặng nhọc. Đọc đoạn văn mở đầu của truyện không thể không băn khoăn, khao khát muốn tìm hiểu nguyên nhân xô đẩy Mị vào tình cảnh mà cô phải chịu.

Trước khi về cửa nhà thống lí, Mị đẹp như một bông hoa rừng. Cô là một phụ nữ trẻ, đẹp, chăm chỉ công việc, giàu lòng hiếu thảo, tự tin, thông minh... Người con gái ấy là niềm khát khao, ước mơ của bao nhiêu chàng trai “*Có biết bao nhiêu người mê, ngày đêm thổi sáo đi theo Mị*”. Mị chưa kịp nếm những trái ngọt của cuộc đời đã phải cay đắng tìm đến nắm lá ngón, mong kết liễu một cuộc đời không ra gì. Bởi vì, Mị không muốn chấp nhận một cuộc sống chết mòn, héo úa – điều này chứng tỏ con người Mị tiềm ẩn một sức sống mãnh liệt, muốn thoát khỏi cuộc sống nô lệ. Nhưng vì tình thương cha, lòng hiếu thảo, Mị không đành chết nên vút nắm lá ngón, trở lại nhà thống lí. Ngày lại ngày qua, nỗi khổ cực đã dồn nén dần cái sức sống tiềm tàng trong con người Mị. Mị không nghĩ đến cái chết nữa (ngay cả khi cha cô không còn). Mị tưởng mình cũng chỉ là con trâu, con ngựa nhà thống lí. Sống trong nhà thống lí, ách áp bức của giai cấp thống trị, thần quyền, sự

mê tín đã biến Mị trở thành con người hoàn toàn khác “*Ở lâu trong cái khổ, Mị quen khổ rồi*”. Dường như mỗi giao cảm giữa Mị với cuộc sống bên ngoài chỉ còn thu hẹp của “*căn buồng âm u, kín mít, có một chiếc cửa sổ, một lỗ vuông bằng bàn tay. Lúc nào trông ra cũng chỉ thấy trăng trắng, không biết là sương hay là nắng*”.

Ý thức làm người vốn có của Mị đã bị giai cấp phong kiến làm tê liệt. Càng ngày cô càng không nói chỉ “*lùi lũi như con rùa nuôi trong xó cửa*”. Con người nô lệ trong Mị vẫn còn sống còn con người thực vốn có của cô thì dường như đã chết. Mị chỉ là cái bóng vô cảm, vô hồn, lãng quên dĩ vãng, không gắn bó với hiện tại, nghĩ đến tương lai. Tô Hoài rất thành công khi diễn tả tinh thần chết dần, chết mòn của một cô gái xinh đẹp. Nhưng càng thành công trên lĩnh vực ấy bao nhiêu thì khi thể hiện quá trình hồi sinh của Mị càng khó bấy nhiêu. Phải chăng, cuộc sống thực tại đã làm tâm hồn Mị nguội lạnh, thờ ơ, phải chăng cô Mị xinh đẹp ngày xưa nay phải cam chịu cảnh sống mà như chết? Cuộc sống của Mị dường như đã rơi vào bi kịch, làm sao để giải thoát được bi kịch ấy, làm sao cho quá trình hồi sinh ấy được vận động như ý của nhân vật chứ không phải là khát vọng của nhà văn gán cho nó.

“*Ngoài đầu núi lấp ló đã có tiếng ai thổi sáo rủ bạn đi chơi. Mị nghe tiếng sáo vọng lại thiết tha, bồi hồi*”. Tiếng sáo ấy đã khơi dậy sức sống ẩn náu trong Mị tưởng như đã nguội tắt. Mị còn nhớ như in những lời hát tình tứ mà Mị đã nghe, đã hát, đã thổi sáo, thổi kèn lá ngày nào. Hiện tại bây giờ cô đang sống lại cảnh tưởng ngày xưa. Cô đâu phải là con người “*chết dần chết mòn*” về nhân tính như Chí Phèo. Tiếng sáo giờ đây đã thấm vào trái tim Mị, thức tỉnh sự cảm lạnh bấy lâu. Rồi Mị uống rượu, men rượu hay men cuộc đời đã nâng bổng tâm hồn Mị lên, tâm hồn Mị thoát xác, vượt ra ngoài cái ô cửa “*mờ mờ trăng trắng kia*”. Khát vọng được đi chơi bồng bồng cháy trong tâm hồn Mị. Khát vọng ấy là cuộc khởi nghĩa nhân tính trong Mị. Bởi vì, từ ngày về làm dâu nhà thống lí “*Chẳng năm nào A Sử cho Mị đi chơi Tết. Mị cũng chẳng buồn đi*”. Vậy mà, khi “*tiếng chó sủa xa xa. Những đêm tình mùa xuân đã tới*” Mị bỗng vùng dậy đột ngột “*tai Mị văng vẳng tiếng sáo gọi bạn đầu làng*”. Sau bao năm sống trong gia đình thống lí, lần đầu tiên tiếng sáo của ai đó đến với Mị như một âm thanh của hiện đại. Rồi sau đó tiếng sáo làm sống lại bao rung động tâm linh của mùa xuân năm nào. Mới đầu tiếng sáo còn lấp ló nơi đầu núi, cuối cùng tiếng sáo đã thực sự hóa thân, nhập thân trong Mị “*Trong đầu Mị rập rờn tiếng sáo*”. Góp phần làm nên cuộc “*nổi loạn*” nhân tính trong Mị có nhiều yếu tố; yếu tố ngoại lực, yếu tố nội lực. Trong đó, yếu tố quan trọng nhất phải chăng là tiếng sáo mùa xuân. Ngày xuân, không có gì cuốn hút Mị bằng tiếng sáo, tiếng sáo đối với Mị mỗi lúc một mãnh liệt. Từ đầu là những âm thanh xa xôi, sau đó tiếng sáo trở thành lời mời gọi giúp Mị lãng quên quá khứ, sống vui vẻ với tương lai “*tiếng sáo đưa Mị đi theo những cuộc chơi, đám chơi*”.

Quá trình hồi sinh của Mị đã không được miêu tả một cách dễ dãi, hời hợt. Tâm trạng nhân vật được nhìn nhận từ cái nhìn lưỡng phân. Con người hiện tại dường như đã chết, con người quá khứ đang dần dần từng bước được hồi sinh. Mị như cây hoa ban, hoa đào Tây Bắc trước lúc vào xuân, nhìn bề ngoài thì có vẻ khẳng khiu, khô gầy, mỏng manh như đã chết nhưng bên trong sức sống vẫn âm ỉ, vẫn chờ thời để bùng sáng sắc xuân. Tết đến, Mị rất muốn đi chơi, nhưng A Sử không cho Mị đi, năm nào cũng vậy A Sử toàn đi một mình để Mị ở nhà như người xa lạ. Nhưng giai cấp phong kiến, gia đình nhà thống lí không thể cưỡng ép được Mị lâu, một con người sức sống đang còn cháy rục trong tâm hồn. Lúc này khi *“tiếng sáo đang lửng lơ bay ngoài đường”* gọi bạn đi chơi mà Mị phải ngồi cô độc trong xó cửa. *“Cô không thể dần lòng được Mị vùng dậy kêu đèn sáng, cuốn lại tóc, mặc váy hoa vắt ở vách”* toan bước đi, tìm đến nơi đang lửng lơ bay tiếng sáo gọi bạn tình thiết tha. Nhưng Mị vừa toan bước đi thì A Sử lại kéo cô lại. A Sử không hề đánh đập, chửi rủa mà anh làm lì như cái bóng từ từ trói cô vào cột nhà. Và bây giờ Mị mới bật khóc, khóc cho cái oan trái của một kiếp người khao khát muốn sống, muốn yêu mà lại bị ghì chặt vào một cuộc sống *“không bằng con ngựa”*. Nhưng cũng từ đây sức sống của một cô gái yêu đời lại trỗi dậy. Trong bóng tối, cô đang mơ màng đi theo tiếng sáo, tiếng sáo ấy đã có lần đưa Mị đi theo những cuộc chơi, những đám chơi. Nhưng rồi quá khứ chưa đi, hiện tại lại về. Giờ đây, Mị đang bị A Sử trói, dường như cô sống mà như đã chết. Đã chết phần hồn lẽ nào giờ đây cô lại để chết cả phần xác, Mị thấy xung quanh mình chỉ là bóng tối, không một tiếng động cô *“vùng bước đi nhưng tay chân đau không cựa được. Mị không nghe tiếng sáo nữa”*.

Thời gian lại trôi qua, cho đến cái đêm A Phủ bị trói đứng vào cây cọc gỗ trong nhà thống lí vì để hổ bắt mất con bò... A Phủ vì đánh lại con quan nên làng phạt vạ, và trở thành người ở gạt nợ của gia đình thống lí còn Mị là dâu gạt nợ cho nhà thống lí. A Phủ bị trói đã mấy đêm rồi nhưng đêm nào cũng vậy. Mị dậy đốt lửa sưởi và thản nhiên như không có gì bên cạnh. Mỗi đêm, đêm nào cũng vậy khi ngọn lửa bùng, Mị nhìn sang biết A Phủ còn sống nhưng Mị không hề nói năng gì. *“Nếu A Phủ là cái xác chết đứng đấy, cũng thế thôi. Mị vẫn trở dậy, vẫn sưởi, chỉ biết chỉ còn ở với ngọn lửa”*. Bởi vì, tâm hồn Mị đã khép kín và cảm lạnh rồi. Mặc dù, với ngọn lửa to như thế, hồng như thế cô vẫn cảm thấy lạnh lạnh, cô đơn. Sự cô đơn ấy cô đã từng ném thù nhưng bây giờ nó cay và đắng lạ. Mị chỉ biết ngồi một mình bên bếp lửa. Dường như sức sống trong tâm hồn cô đã cạn dần? Không, ngược lại, sức sống trong cô lâu nay bị dồn nén quá sức bây giờ nó đã vỡ tung ra khi *“Ngọn lửa vừa bập bùng sáng lên, Mị lé mắt trông sang, thấy hai mắt A Phủ cũng vừa mở, một dòng nước mắt lấp lánh bò xuống hai hõm má đã xám đen lại của A Phủ”*. Dòng nước mắt ấy đã làm trỗi dậy trong Mị tình thương những người cùng cảnh ngộ. Mị chợt nhớ lại cái đêm mình cũng bị

trói đứng vào cột nhà như thế kia, cũng “*nước mắt chảy xuống miệng, xuống cổ không lau đi được*”. Cũng như lần trước, một khi ý thức sống trói dậy, thì Mị lại nghĩ đến cái chết, nhưng lần này là một cái chết oan ức, vô lí của một người khác. Vì mê tín, vì đã là người của nhà thống lí, Mị cam chịu chết ở cái nhà này. Còn A Phủ việc gì phải chết, A Phủ phải được sống. Sau ý nghĩ ấy lòng thương người lớn hơn nỗi thương thân, Mị đã cam chịu chết thì cô sợ gì mà không cứu A Phủ. “*Ta là thân đàn bà, nó đã bắt ta về trình ma nhà nó rồi thì chỉ còn biết đợi ngày rũ xương ở đây thôi... Người kia việc gì phải chết*”.

Rõ ràng, Mị đã suy nghĩ kĩ, đã lường trước những gì sẽ xảy ra. Cô sẵn sàng chịu trói thay cho A Phủ. Nghĩ đến lúc rơi vào tình cảnh ấy Mị cũng không thấy sợ. Ngược lại, lúc này cô bình tĩnh, can đảm hơn bao giờ hết. Đến giờ phút này thì việc rút dao cắt dây trói cho A Phủ là một việc làm tất nhiên có thể xảy ra. Đó là hành động tự bản thân Mị chứ không phải là sự phát triển của tình huống truyện do tác giả sắp đặt. A Phủ đã được giải thoát, lòng thương của Mị đã chiến thắng còn Mị vẫn đứng trong bóng tối. Vẫn biết rằng Mị không sợ hình phạt của thống lí, không sợ phải chết thay cho A Phủ vì chết đối với Mị là sự giải thoát, Mị vốn vẫn nghĩ thế. Nhưng thấy A Phủ đã chạy đi rồi, chạy đi đến một cuộc sống tự do, thì Mị bừng tỉnh hẳn. Mị không muốn chết nữa mà Mị muốn sống, phải sống “*Mị cũng vụt chạy ra*” theo A Phủ. Giải thoát cho A Phủ, Mị cũng giải thoát luôn cho chính mình. Hành động cởi trói cho A Phủ bắt nguồn từ một sức sống tiềm tàng mãnh liệt. Trong tích cách của Mị, không một uy vũ nào có thể dập tắt nổi. Hành động chạy theo A Phủ là một hành động thật bất ngờ nhưng rất hợp lí. Lần này, thì sức sống mãnh liệt của Mị đã chiến thắng. Mị đúng là con người thật hơn con người thật. Đêm cuối cùng ở nhà thống lí Pá Tra, Mị đã thành thật xin A Phủ cho đi theo, lời xin ấy cũng chính là ngọn lửa lâu ngày âm ỉ nay đã được bùng cháy.

Nhân vật Mị đã thu hút người đọc bằng chính cái sức sống tiềm ẩn ấy. Tô Hoài đã rất thành công khi tạo dựng nhân vật này. Một cô Mị xinh đẹp, tài hoa, yêu đời, ham sống mà luôn luôn nghĩ đến cái chết vì không được sống cho ra sống. Một cô Mị câm lặng, khép kín mà luôn luôn bùng nổ những hành động chống đối mãnh liệt. Mâu thuẫn đầy mà lại hết sức thống nhất, tự nhiên, hợp lí. Người đọc có cảm giác ấy là nhờ cách kể chuyện rất sinh động, kết cấu hình tượng chặt chẽ và nhất là nhờ những chi tiết nghệ thuật có tính biểu cảm cao: một lỗ cửa sổ, “*mờ mờ trăng trắng*” soi rọi cuộc đời của cô con dâu gạt nợ nhà thống lí; một tiếng sáo gọi bạn tình đêm xuân bồi hồi, tha thiết như giục giã, như gọi mời; những hơi rượu say nồng đêm xuân; những giọt nước mắt trong đêm cuối cùng ở nhà thống lí... Ở Mị có sự dửng dưng vô cảm, bên cạnh lòng thương xót sâu xa; có lúc lãng quên tất cả và cũng có lúc trào dâng nỗi nhớ thiết tha bồi hồi. Từ chỗ không thấy sợ Mị bỗng trở thành người hoảng hốt. Tất cả các trạng thái đối nghịch ấy của

tâm hồn Mị đều được Tô Hoài dẫn dắt, phân tích một cách hợp lí tưởng như không có thể nào khác được.

Đọc *Vợ chồng A Phủ* ta thấy Mị là bức chân dung tĩnh lặng. Hầu như trong thời gian ở nhà thống lí Mị chỉ nói có vài ba câu. Nhưng ẩn chứa trong tâm hồn câm lặng ấy là một sức sống mãnh liệt, một khát vọng lớn lao như mạch suối ngầm trong mát. Tiếp xúc với *Vợ chồng A Phủ* ta nhớ, ta yêu một cô gái Mị ở Hồng Ngài càng bị đọa đày, đau khổ càng khao khát muốn vươn lên một cuộc sống tốt lành. Một cô Mị tiềm tàng sức sống mãnh liệt để có thể hiểu hơn một cô Mị du kích Phiềng Sa sau này.